

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2000 m. kovo 4 d.

Nr. 46 (9)

Saturday supplement March 4, 2000

No. 46 (9)

Toks buvo, toks ir liko

Prieš šešiasdešimt metų Vilniuje poetui Bernardui Brazdžioniui buvo įteikta Valstybinė literatūros premija

Kad ir mintimis sugrįžus į paskutinio dešimtmečio prieš Lietuvos okupaciją laikinąją Lietuvos sostinę, Kauną, apilankyti Vytauto Didžiojo universiteto didžiuosius rūmus Donelaičio gatvėje, kur buvo įsikūrę Evangelikų teologijos, Gamtos-matematikos, Humanitarinių mokslų ir Teologijos-filosofijos fakultetai, tarsi iš naujo prisilieti prie šviesiausio šio šimtmečio Lietuvos laikotarpio ir vėl pabendrauti su kadaise sutiktais brangiais, gal tada ir nepakankamai įvertintais, žmonėmis. Ir pagalvoji: kiek metų dar reikės laukti, kol humanitarai studentai dabarties Lietuvos universitetuose galės semtis mokslo ir išminties iš tokių profesorių, kaip Maironis, Vaižgantas, Jakštas, Šalkauskis, Krėvė, Dovydaitis, Biržiška, Sruoga, Mykolaitis-Putinas, Ivinskis, Skardžius, Salys, Jonynas, Šilkarskis ir kiti; arba svetimšaliai mokslininkai, puikiai išmokę lietuvių kalbą, kaip L. Karsavinas (rusas), P. Brenderis ir J. Eretas (šveicarai), V. Sezemanas (švedo ir prancūzės sūnus); arba turėti tokio autoriteto universitetų rektorius, kaip Mykolas Roemeris, Stasys Šalkauskis, Mykolas Biržiška...

Beveik visus paminėtus mokslo vyrus teko sutikti universiteto auditorijose, klausyti paskaitų, laikyti egzaminus. Ir šiandien matau profesorių, poetą ir romanistą Vinčą Mykolaitį-Putiną, susimąsiu veidu įžengiantį į auditoriją. Niekada nepažvelgia į studentus. Sėdi katedroje ir skaito. Skaito idomiai, klausytojų pilna auditorija, didžiulė tyla. Suskamba skambutis, ir jis vėl, nepažvelgęs į studentus, išeina. Toks pat profesorius, poetas ir dramaturgas Balys Sruoga, irgi skaito nuleidęs akis iš paruošto teksto. Norėdamas kokį žodį ar frazę pabrėžti, pasuka galvą į dešinę pusę. Į studentus žvilgtelį, tik atėdamas ir išėdamas. Visai kitoks Vincas Krėvė. Gimnazijoje įsivaizdavau jį lyg riterį, Dainavos pilių gynėją.

Pamačiau ūgiu mažytį žmogų, bet didelį profesorių ir rašytojų mokslo pasaulį žinomą kitataučiai — Leonas Karsavinas, Pranciškus Brenderis, Vosylus Sezemanas.

Nuostabus buvo Europos mokslo pasaulyje žinomi kitataučiai — Leonas Karsavinas, Pranciškus Brenderis, Vosylus Sezemanas. Prisiminkim. Sezemanas tikras internacionalas. Tėvas Suomijos švedas, motina prancūzė, išaugęs rusų kultūroje, mokslo veikalus rašė rusų ir vokiečių kalba, o taip pat ir lietuvių. Jo dėstomo logikos kurso privalėjo išklausyti visi humanitarai ir teisininkai. Atsisotijos prie katedros, kalbėdavo labai letai, sustodamas, pasikasydamas pakaušį. Bet kokia disciplinuota kalba sprendavo logikos uždavinius! Egzaminus studentai trejetu kiti nesunkiai išlaikydavo, o geresniam pažymui neužteko mokėti logikos taisyklių, reikėjo logiškai mąstyti. Kai pagalvoji, dabar daugelio išsigrabinusių intelektualų, neišimokslinusių „profesorių“, premijuotų žurnalistų raštu Sezemanas nė trejetuku negalėtų įvertinti.

Vyresnioji profesorių karta mokslo buvo išėjusi daugiausia Rusijoje. Maždaug 20-ojo šimtmečio pradžioje gimusieji akademikai, kaip Salys, Ivinskis, Suziedelis, Jakštas, Maceina, Ambrazavičius, Šapoka, Maciūnas, Grinius, Girnius, Damušis, Skrupskelis, Rukša, jau su Vytauto Didžiojo u-to diplomais ir daugelis su Vakarų Europos bei Lietuvos universitetų doktoratais, paskutiniame nepriklausomos Lietuvos dešimtmetyje prieš karą vieni buvo pažengę akademinės karjeros keliu, kiti jau duris atidarę ir įkėlę kojas. Visose valstybės gyvenimo srityse girdėjosi kultūros ir civilizacijos dinamikos dundsys, ir šitokiame kultūriname klimato brendo poeto Bernardo Brazdžionio talentas. Braz-

džionis irgi buvo Humanitarinių mokslų fakulteto studentas.

Šalia jaunesniųjų akademikų kartos stovėjo veržlus tos pačios kartos literatai. Populiariausi jų tuo metu buvo poetai — Brazdžionis, Aistis, Miškinis, Nėris, Grigaitytė; beletristai — Simonaitytė, Orinitaitė, Grušas, Vaičiulaitis, Jankus, Paukštėlis. Jie dar prieš karą spėjo išleisti bent vieną ar daugiau knygų. Okupacijoms užėjus, visų keliai buvo skirtingi. Tik kairiojoje visuomenėje populiarumą turėjo Venclova, Cvirka, Šimkus, Korsakas, Boruta, Jakubėnas. Išibrovus komunistams, jie nuėjo okupanto tarnybon. Kartu su jais ir perbėgėlė Nėris. Du iš jų, Boruta ir Jakubėnas, greitai susiorientavo, kur patekė. Savo klaidą Boruta apmokėjo Sibiru, Jakubėnas gyvybe.

Tarp to meto jaunųjų rašytojų Bernardas Brazdžionis savo populiarumu kito sau lygaus neturėjo. Priežastys galėjo būti kelios: ilgą laiką redagavo jaunimo žurnalą *Ateities spindulius*, kaip nė vienas kitas buvo nuolatiniame kritikos kryžminėje ugnyje iš kairės ir dešinės; jo universali poezijos tematika, o forma net vyresniesiems moksleiviams įkandama.

Pasirodžius Brazdžionio naujam eilių rinkiniui, spaudoje visada užvirdavo aštrios diskusijos. Jis pats diskusijose nedalyvaudavo. Kaudavosi kiti. Prisimenu, kai 1936 m. išėjo jo *Ženklai ir stebuklai*, aš jau buvau studentas, jam buvo duotas poeto-pranašo vardas. Jis jau tada girdėjo artėjančio apokaliptinio žvėries šniokštimą ir pranašavo:

Grius valdžios, kaip blankus šešėlis, heisis kabinetai! Ir milijonai bankų bankrutuos! Užges elektra Liverpulį, Bostone, užges Maskvoj, užges Kaune, užges ir Nazarete! Patamsy tautos nematys tautos.

Bet ar 1936 m. tame pačiame rinkinyje Brazdžionis nekalbėjo ir apie šiuolaikinę Lietuvą? Netgi šių dienų žodžiais:

Trijų dienų užgimėlis jau šoks girtoj kavinėj rumbų! Tris mėnesius valdžios dokumentus ir išdo išlaidas, ir pajamas klastos! Turės garbą garbingą aureolę, kaip baltų lelijų kilmą! Ir bendradarbių aferistų gaują sau visose sferose, visuos kraštuos.

Ar ne visą dešimtmetį laisvę iškovojo Lietuvoje dokumentų klastotojai, išėikvotojai, reketininkai ir kiti nenaudėliai, užsidedę „garbės garbin-gas aureoles“ šoka girtose kavinėse, naktiniuose baruose net ir televizijos programoje, o „aferistų gaujos“ saivaliaujia, sulindę į visas valdžios ir ūkio struktūras Lietuvoje, ir pasklidę „visuos kraštuos“. Pirmas ministras pirmininkas per dešimtį metų, atėjęs prieš 100 dienų, pirmą kartą išvargintiems Lietuvos žmonėms nešė vilgtį.

1939 m. išėjo Brazdžionio *Kunigaikščių miestas*, kurį Valstybinės literatūros premijos komisija įvertino taip: „Nauja ir sugestyvia forma nuoširdžiai išreiškdamas mistinius žmogaus dvasios troškimus ir didžiuosius visos tau-

NEREGIO ELEGIJA

*Aš pasaulio šviesios karalijos
nemačiau niekada, niekada —
juodos rožės ir juodos lelijos
ir daina vyturėlio juoda.*

*Juodos vyšnios apkruto man veidą,
juodos dienos man širdį apkrū,
kol iš sutemų tolimas aidas
pasigirs veriant nakčiai duris.*

*O naktie, o stebuklų pasauli,
per tave, per tave aš einu,
per tave aš nešu juodą saulę,
jį iškeles iš skausmo dienų!*

*Nematysiu sauleleidžių aukso,
nematysiu akių mylimos
ir aušros, ir aušros nesulauksiu
šituos aklų likimo namuos.*

*Žydį obeles jaunos ir gražios,
o žvaigždės kažką keikiant girdžiu,
o rankas kažkas alpdamas grąžo: —
„Niekada neregėsiu žvaigždžių...“*

*Kur tos žvaigždės, kur jos, sidabrinės,
kur mirgėjimas jų nuostabus,
ar ir jūs neregėjot žydrynės,
kad suklupt prieš žemės status?..*

TYLINČIAM PRANAŠUI

*Buvai tu kaip vėjas, kur nuneša žiedą,
buvai tu kaip vėtra, kur medį išrauna,
buvai tu kaip paukštis, kur mirdamas gieda... —
ir nemirėi. Nemirėi jaunas!*

*Jeį būtum, kaip ažuolas, drąsiai palūžęs,
jeį būtum, kaip pranašas tyruose kritęs,
audrų ir verpetų beprotiškuos dūziuos
aklų milijonams būt veidas nušvitęs.*

*Dabar, kai šalna smilkinuos sidabrinę
pražydo, kai žemę konvulsijos krečia, —
kur eisi, tėvynėj neradęs tėvynės,
nerasto pasaulio išniekintas svečias?..*

*Nuo lupės lig upės, nuo girios lig girios,
nuo kruvino miesto lig kruvino miesto
nei žvaigždės, juodiems debesams prasiskyrus,
nei saulė aukštam danguj nebešvies tau.*

tos patriotinius pergyvenimus, geriausiai atitinka vyriausybės įsteigta literatūros premija: skirti taisyklių 2 ir 3 paragrafus, ir nutarė pateikti ją lietuvių literatūros 1939 metų premijai“. Pasirašė Švietimo ministerijos atstovas K. Masiūnas, VD u-to atstovai V. Mykolaitis-Putinas, M. Biržiška, J. Ambrazavičius ir lietuvių rašytojų d-jos atstovas K. Korsakas.

Tai buvo didelis įvertinimas, džiaugsmo barigas sukėlęs visoje Lietuvoje. Premija buvo planuojama įteikti 1940 m. vasario 16 d. Kaune. Bet tuo laiku vyko dideli persitvarkymai: į atgautą Vilniaus universitetą iš Kauno atsikėlė Humanitarinių mokslų ir kiti kurie kiti fakultetai, kelesį kai kurios valdžios įstaigos, daugelis profesorių paskaitų skaityti į Vilnių važinėjo traukiniu, taip premijos įteikimo išlaidos nusikėlė į kovo 4 d., šv. Kazimiero dieną, kurią vilniečiai iškilmingiau šventė negu nepriklausomoje Lietuvoje.

Vilniaus u-to didžioji salė visų norinčių dalyvauti sutalpinti negalėjo. Daugybė studentų ir kitų Brazdžionio poezijos gerbėjų suvažiavo iš Kauno bei kitų miestų, suėjo Vilniaus lietuviai, kurių tuomet buvo nedaug. Šventės detalės pridengė laikas, bet laimingas, kad paskutinėse prieš karą valstybinės premijos įteikimo išlaidose galėjau daly-

Bernardas Brazdžionis

ODĖ TĖVYNEI

*Tėvyne, tau mes žygius, kaip džiaugsmo aleliją,
širdžių aukas ir meilės vainikus sudėsim
šventųjų tavo gojų, šventų miškų tavųjų
per gentkartes, per amžius mus siekiančiam pavėsy.*

*Sugriuvo, kaip šešėliai, šventovės akmeninės,
išdraskė vėtros aukurus, ir išnešiojo vėjai
ir pelenus ir priesaikas seniems dievams tėvynės,
kur mūs tėvų tėvai šventoj maldoj sudėjo.*

*Tėvyne, tau mes griūvančių, tau akmenio šventovių
nei ant kalvų, nei giriose, nei kloniuos nestatysim, —
tvirtesnė ir už plieną tu mum kaip šventovė stovi,
pati tu mūsų žemės kelio aukuras didysis!*

*Prąbrėkš skaitus pavasaris, ir tu matei kadaise
kaip dygo daigas dirvoje, kur tavo sūnūs krito,
ateis žiema, ir tu esi iškentusi ją baisią,
paraus rytai, ir tu esi pabudus vieną rytą...*

*Tėvyne, tavo pasaka man už visas pasaulį,
jį seka visos pievos man, visi žali laukai mūs,
kaip Paukščių tako sidabre tik tu viena kaip saulė,
gyva lig saulės vakaro būk miestuos mūs ir kaimuos!*

ŠIRDIES PAVASARIS AUKŠINIS

*Širdies pavasari auksinis,
esi purienoj tu gelsvoj,
esi tu žydinčiuos žvaigždynuos
ir meilės pasakoj gražioj.*

*Girdžiu aidėjimą iš tolo,
gaudimo gaidą lig žvaigždžių,
ir kaip jaunystė kažkur puola
ir šviesią maldą jos girdžiu.*

*Kai, meilės maldą jos pakeleš
dangus į saulę nešt pagaus,
vėl iš kiekvieno žodžio geleš
žydės nuo žemės lig dangaus.*

*Vėl meilės pasakoj krūtinė
ir siaus, ir vės, ir trokš, ir kais —
širdies pavasaris auksinis
žydės visais visais žiedais!*

Kunigaikščių miestas. (Už šią knygą B. Brazdžioniui paskirta 1939 m. Valstybinė literatūros premija.)

Tėvynės poetas skelbė, kad kūrėjui siūzetu turėtų tiktį ir karas, ir taika, kaip jam tinka ir gyvenimas ir mirtis, ir meilė ir kerštas, ir šliužų tako vingiai, ir kelias herojų! (...) Minios rauda: taikos! vadai šaukia: pergalės! poetas: meilės! O eina mirtis ir ranka rankon veda vadus, ir juokiasi iš poeto, ir žudo minias ir meilę.

Niekada viešai nėra panagrinėtas klausimas, kodėl Bernardas Brazdžionis neįspainiojo į trečiafrontininkus, nes

ir pats tada rodė tam tikrą nesusiderinimą su senąja rašytojų karta, buvo kritikuojamas Jakšto, o jo socialinė kilmė irgi nebuvo kliūtis, gal labiau paskata. Nežinome, ar jis 1929 m. į universitetą atvyko, jau suformavęs tvirtą krikščionišką pasaulėžiūrą, ar atvykęs pateko į tokios pasaulėžiūros žmonių draugiją. Bet netiesioginį atsakymą minėtoje recenzijoje gal duoda poetas Antanas Miškinis:

Nukelta į 2 psl.

Pirmosios pavasario gėlės. Nuotr. R. Kisieliaus

Iš kurio krašto atjos apokalipsio raitelis...

Poeto žodis, pasakytas Literatūros šventėje Vilniuje kovo 4 d., per premijų įteikimo aktą.

Magnificencija pone Vilniaus universiteto Rektoriau, malonūs šių iškilnių viešnios ir svečiai, mieli kolegos rašytojai, — pirmą kartą mūsų tradicinę literatūros šventę švenčiame laisvame kuni-gaiščių mieste. Tatai mūsų džiaugsmą dar labiau didina, dėl to aš norėčiau paieškoti dar nuoširdesnio žodžio, negu dešimtį metų kurio ieškojau. Bet iš jo ar pajusit tyliai tekančią šilumą, bet ir jis ar taip pat nenuskambės piktai ir grėsmingai, kaip ne vienas mano eilėraščių posmas?.. Nedekinga lyriko dalia, nes visa, ką jis sako, — ir džiaugsmas ir skausmas, ir meilė ir pagieža, ir savo ir tūkstančio kitų, — jis sako savo vardu, o žmonės meilę pasiima, pagiežą jam palikę, džiaugsmą iš jo atima, už skausmą ir liūdesį jį apkaltnę ir pasmerkę.

Tą dalia aš žinojau. Tą likimą aš jaučiau. Todėl daviau kalbėti vaidilai ir leidau tarti žodį pasmerktajam: kad būtų kaip dramoj, kaip tragedijoj, kur niekas nekaltina auto-rius, nei už vagies, nei už žmogžudžio, nei už paskutinio išgamos burnojimą...

Aš su tūkstančiais šios epochos nelaimingųjų ieškojau prasmės ir tikrojo kelio, aš bridau per naktį ir per pelkes, kad išiečiau į dieną ir į Viešpaties kalnus. Aš su visa tauta atsistojau prie praeities vartų ir meldžiausi kartu su tais, kurie atėjo pirm manęs, ir kartu su tais, kurie atėjo su manim.

Ir niekad, rodos, nebuvom arčiau tų senųjų istorijos dienų, kaip šiandien, niekad neįėjim taip tos senosios širdies plakimo, kaip šiandien, niekad nebuvo tiek šimtmečių dingę iš po kojų, kaip šiandien, kad vaikščiotojume taikais, kur senoliai išmynę, kad alsuotumėm dvasia, kuri milžinus ugdė. Liūdnas likimas pranašų toj tautoj, kuri pati save pasmerkė mirčiai, gera būti pranašu tos tautos, kuri eina gyventi ir žydėti, kad amžiais jo siela būtų kaip saulė skaisči ir nevystanti. Nesudulėjo dar senųjų pranašų kaulai, o jaunieji jos dainiai dar rankas tebelabai ant kanklių padėjo, o mes kaip karaliai grįžom į tėvų sostą. Už Mikalojaus Daukšos tame pat Vilniuje išleistą lietuvišką evangelijų išguldymą ir už kalbos — tautos motinos išaukstinimą, tos kalbos gyvą, tris šimtus su viršum metų bylojusį uždraustuose ir leistuose raštuose, atnešėm gražiausiais rimais išpuošta, atnešėm naują evangeliją išskaitę.

Sunkus metas prislėgė pasaulį. Žvanga ginklai, sprogs-ta minos, skęsta laivai ir

Prieš 60 metų...

Atkelta iš 1 psl.

„Klaiki ši diena, daugiau burnojanti ir piktžodžiaujanti prieš Dievą, kartu neapykantą ir nelaimę sėjanti, turbūt gimė Brazdžionio poezijoj minėtą Dievo ieškojimą. Iš to paskiau, kaip iš gyvojo šaltinio, išplaukia daugelis kitų mūsų poeto motyvų“.

Nuo savęs norėčiau pridėti, jog Brazdžionis yra per didelis talentas, kad galėtų užsidaryti į burnojančios bedievybės kiautą.

Juozas Kojelis

gaudžia patrankos. Šis pašėlus koncertas, nustelbia visą tą švelniąją lyriką, kuri žmogaus dvasią kėlė nuo padugnių ir guodė tuo žodžiu, kurį vadinam meno, kūrybos, grožio ir poezijos vardais. Kai miestai ir kaimai gyvena baidios abejonė ir nežino, iš kurios pusės atskris bombonešiai ir sugriaus mažą trobelę ir daugiaaukščius rūmus, kai nežinia, iš kurio krašto atjos apokalipsio raitelis ir sumins pasėlį ir išplės kūdikį iš motinos rankų, ar berūpi kam mažas ir menkas eilėraštinis, ar beieškos kas gražios, bet niekam nenaudingos novelės?.. O tačiau ir tame sąmyšy žmonės ir mylisi, ir ilgisi, ir šokių salėj praleidžia ilgą naktį be miego, ir valgo karčią atgailos duoną. Tad ir kūrėjui siužetu turėtų tikti ir karas, ir taika, kaip jam tinka ir gyvenimas ir mirtis; ir meilė ir kerštas, ir šliužų tako vingiai, ir kelias herojų!

Bet kas verks prie šalnos pakasto žiedo, kas ras džiaugsmo žvaigždėtąjį paukštelį, kai nėra kada apverkt grimstančių marių dugnan laivų ir nėra kada apraudoti žlugusių viešpatijų. Minios rauda: taikės! vada! šaukia: pergalės! poetai: meilės! O eina mirtis ir ranka ranson veda vadus, ir juokiasi iš poetų, ir žudo minias ir meilę.

Klaikesnių dienų pasauly, rodos, niekad nėra buvę. Sunkesnė valandose, rodos, ne vienas veikalas nėra gimęs. Bet, broliai rašytojai, — istorijos knyga atversta ir balta kaip sniegas. Ką likimo ranka įrašys ten? Ar ne ant mūsų galvų kris gedos dėmė, kad nusivylęs istorikas šios dienos literatūrai turės skirti kelias dešimt tuščių lapų? Ne! Tie lapai bus širdies krauju ir meilės ugnim prirašyti. Mes žinom, kokiose sąlygose gyveno ir kūrė Strazdelis, Kudirką, Maironis; mes patys pergyvenom Didžiojo karo ir Nepriklausomybės kovų dienas, tautos sąžinė mums liepė nepadėti plunksnos iš rankų ir šiandien. Žodis prikėlė Lietuvą. Kūrybos žodis ją turi įprasmiti ir puošti einančią amžinuoju laisvės keliu. Tada gal ir mūsų nežymūs pėdsakai liks toj didžiulėj meilėnėj, nes tauta dar girdi savo skausmo balsą, nes ji dar ne vien piliakalniuos gyva!

Sunkiai tas rašytas žodis šiandien eina per mieląją Lietuvą ir reton viešnagėn jis tekviečiamas, bet tikiu, kad mūsų rašytojai, ir jūsų, brangūs tautiečiai, vienu noru ir vienu pastangom ateis diena, jog iš trisdešimt tūkstančių

Dramaturgas Antanas Škėma.

Antano Škėmos drama „Žvakidė“ Los Angeles scenoje

Ižymas lietuvių išeivijos rašytojo Antano Škėmos mintis ir žodis atgyja Los Angeles scenoje. Dramos „Žvakidė“ premjera įvyks š.m. balandžio 1 d. Šv. Kazimiero parapijos salėje. Režisierius Algimantas Žemaitaitis ir stipri aktorių grupė intensyviai ruošiasi šiam vakarui. Sambūričiai, paskutiniai metais suvaidinę nemažai komedijų, šiuo veikalu pakrypstą į daug sudėtingesnę žanrą. Ir aktoriams, ir žiūrovams jis atneš didesnį emocijų krūvį, pareikalaus daugiau pastangų suprasti pagrindinius veikėjus ir rašytojo idėją. Ne veltui žymus literatūrologas Rimvydas Šilbajoris apie „Žvakidės“ autorių yra pasakęs: „Kartą maždaug suvokęs, iš kokios perspektyvos Škėma žiūri į gyvenimą, kartą paliestas jo kūrybinės jėgos, skaitytojas gali suprasti, kad Škėmai, kaip kūrėjui, įvertinti reikalingi visai kiti išmatavimai negu tie, kurie tinka daugumai“.

Antano Škėmos gyvenimas, trukęs neilgai (1911-1961), dramatiškas kaip ir jo kūryba. Gimęs mokytojo šeimoje, vai-

šviesuomenės jis lankysis nebe pas tris šimtus, bet pas 30 tūkstančių! Kad knyga bus namuos ir brolių artojų, ir rūmuos aukštųjų viršūnių. Toks mūsų padėkos žodis tiems, kurie mums suteikė šios dienos garbę ir ateities pareigą.

kystę praleidęs Lenkijoje, Rusijoje, ir Ukrainoje, anksti neteko motinos, kuri, revoliucijos paveikta, paskutiniams gyvenimo metais buvo išprotėjusi. Jaunystės metais įstojo į medicinos fakultetą, vėliau šį laikotarpį susumuodamas: „...iš medicinos teišsinešiau meilę lavonom, kas ir šiandien atsiliepią mano kūryboje“. Po to bandęs studijuoti teisę ir galų gale likęs be pragyvenimo šaltinio, duoną užsidirbdavo lošdamas kortomis ir bilijardu. Tikrąjį pašaukimą Antanas Škėma atrado, pradėjęs dirbti Kauno vadybiniam teatre, Bolševikų laikais jis, kaip ir daugelis lietuvių šviesuomenės, patraukė išeivii keliu. O paskutinę savo darbo dieną, įsiminė visiems laikams, „Išvežimų dieną vaidinau linksma vaidmenį spektaklyje vaikams. Salėje buvo keli žiūrovai. Užkulisuose — mirtinga tyla. Gatvėje stovėjo sunkvežimiai, į kurių sugrūdę surištomis rankomis du puikius vyrus, teatro darbininkus. Šis momentas galutinai mane įtikino grotesko ir tragizmo paralelizmą“. Pradžios Vokietijos stovyklos vargus, rašytojas, apsigyveno Amerikoje. Sunkiai išgyveno svetur nublokštą žmogaus likimą, savo dalį aprašydamas romane *Balta drobule*. Pats dirbęs liftininku, nuolatos grįžta į keturių siurų sienų simboliką, išreiškiančią gyvenimo tragišką beprasmybę ir bevili-

Konjunktūros pinklėse

Retai vartojamo žodžio „konjunktūra“ prasmė tarptautiniame žodyne aiškinama šitaip: susidėjusios aplinkybės, susidariusi padėtis, situacija, galinti turėti įtakos kuriam nors tikslui.

Atseit, esi pasišovęs, ką nors nuveikti, būk budrus, visapusiškai apsvarstyk galimas nepalankias aplinkybes, Pasi-tark su asmenimis, šioje srityje turinčiais ilgametę patirtį.

Kodėl tai primenu? O todėl, kad man gaila rengėjų ir atlikėjų, vasario 20 d. sekmadienio vakare Los Angeles Šv. Kazimiero salėje įkiliuvusių ir konjunktūros pinklės. Su Valentinu dienai skirtu spektakliu „Saliomono Giesmių Giesmė“. Į šį, originaliai sudarytą, klasikinę muziką palydimą, bibliinių meilės eilių scenišką

tįšką pastangas siekti gėrio. Jo paties gyvenimo pabaiga, staigi ir netikėta, kaip ir Antano Garšvos, šio romano herojaus. Rašytojas žuvo 1961 metais autoavarijoje, grįždamas iš Santaros stovyklos.

Antanas Škėma visą gyvenimą buvo didelis teatro mėgėjas ir puoselėtojas. Patyręs profesionalaus teatro skonį Kaune, jau Vokietijoje dalyva-vė „Sietyno“, „Dainavos“, „Klumpės“, sambūriuose. Amerikoje tęsė teatrinę veiklą, rašė pjeses, vaidino ir režisavo. Labiausiai žinomi veikalai, šalia jau anksčiau minėtų, pjesės „Žvilė“, „Pabudimas“, novelės „Sventoji Inga. Niekada nemėgęs nusistovėjusių tradicijų ir rožinio gyvenimo vaizdavimo, sekdamas J. P. Sartre ir prancūzų bei amerikiečių rašytojais, kūrė novatorišką teatrą. „Žvakidė“ — vienas tų bandymų, peržengiantis racionalaus gyvenimo ribas, pasižymintis sutirštinta nuotaika ir tofantišku dvasingumu. Šią dramą A. Škėma parašė 1955 metais *Darbininko* laikraštyje paskelbtam konkursui, pasi-girąs Kupiškėno slapyvardžiu. Pirmą kartą ją pastatė 1959 m. Toronto, o metais vėliau — Detroito teatro grupė. „Žvakidė“ nukeliavo ir į Australiją, sukelusi daug maištais spaudoje. Ironišku sutapimu, spektaklio generalinė repeticija vyko rašytojo žuvimo, o spektaklis — laidotuvių dieną, dar kartą patvirtindamas jo skelbtą grotesko ir tragizmo vienybę gyvenime.

Drama „Žvakidė“ pasižymi mistiška nuotaika. Jos įvykių eiga vyksta zakristijoje, skambant vargonų muzikai. Šią nuotaiką paryškina pro vitražo langus besiveržiantis šviesa; veikalo pabaigoje virstanti raudonais saulės spinduliais, išpranašaujančiais įvyksiančią tragediją. Dramoje gausu reikšmingų simbolių, kurių patį svarbiausias — Rūpintojėlis. Jam lemta nugalėti žmogišką niekšybę ir mirtį. Rašytojas šiame veikalė įprasmino biblinę Kaino ir Abelio istoriją, perkeldamas ją į lietuvių tautai patį dramatiškiausią laikotarpį.

Kaip Antano Škėmos mintis interpretuoja režisierius Algimantas Žemaitaitis ir grupė atlikėjų pamatysime premjeros metu. Pagrindinius vaidmenis atliks Vaida Kiškytė, Ramunė Vitkienė, Aleksas Mickus, Amandas Ragauskas, Saulius Žemaitaitis ir Antanas Vosylis. Kviečiame dalyvauti ir kartu su mūsų teatru pergyventi dar kartą tai, kas yra šio žymaus lietuvių kūryboje universalu, atrasti save jo veikėjų pergyvenimuose.

A.P.

tai groja kartu.

Rašau kaip muzikos mėgėjas, o ne žinovas. Be abejo, patiko. Skaitymas buvo idomių sustyguotas. Tačiau be gaudesnio ryšio su auditorija. Skaitytojai turėjo įsitaityti arčiau — avanscenoje. Ir publikos kėdės pristumtos arčiau prie jų. Jei A. Ragauskas turi raiškia, lengvai suprantamą dikciją, skambumo lygio kontrole, tuo nepagirciau į lyrišką slaptį linkusią L. Laurinkienę. Ji įkvėptai švelniai sakė iš atminties. Deja, artikuliacija prašosi patobulinimo. Tapti šio žanro menininke jai ne daug trūksta. Tereikia ištarnos sustiprinimo. Sakyti žodžius taip, kad joks skiemuo, ypač jokia galonė neišblėstų, išliktų apvaliai girdima. Taip pat fone lyg ir poezijai talkinanti muzika nei mirksniui neturėtų atitraukti klausytojo dėmesio nuo sakomos prasmės. Šio subtiliai savito pastatymo garsais ir apsvietimu rūpinosi jaunas technikas Martynas Michaljanas.

Prie savo įžanginio pamokslavimo apie konjunkturą pridursiu nusistebėjimą: kartais ir pasišventusiu darbu pasiekti vertingi dalykai susilaukia nelauktų nuvyliumų.

Pranas Visvydas

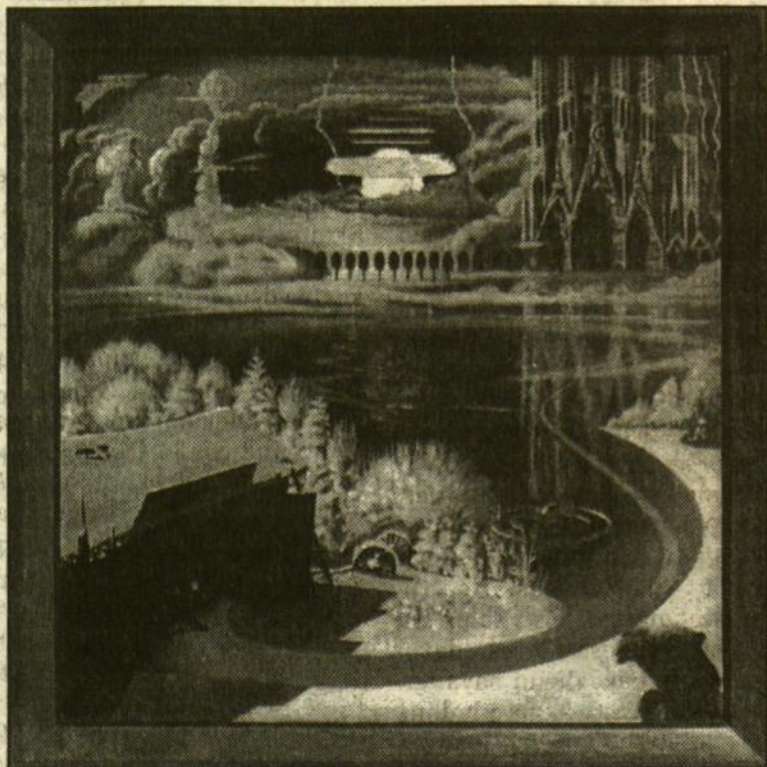
LIETUVIAI DAILININKAI VAŠINGTONE

Fotomenininko Algimanto Kezio paroda „A Nation Among Nations“ atidaroma kovo 9 d., The Gallery, Atrium Level, International Monetary Fund (700 19th Str., NW, Washington, D.C.). Paroda ruošia Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dešimties metų progą. Ją rengia Lietuvos ambasada Vašingtone, LB Vašingtono apylinkės valdyba ir specialus komitetas bei Tarptautinio valiutos fondo Meno draugija. Tuo pačiu metu ten vyks ir Baltijos valstybių paroda, kurioje bus eksponuojami Lietuvos, Latvijos ir Estijos menininkų darbai. Lietuvą atstovauja dailininkai: Bronius Gražys, Algirdas Griškevičius, Dalia Kasčiūnaitė, Rūta Katiliūtė, Vilmantas Marcinkevičius, Vyntas Paukštė, Andrius Puipa, Arvydas Šaltenis, Nomedas Saukietis, Algirdas Skacauskas, taip pat skulptoriai: Aleksas Andriuskevičius, Vitalis (Vitalijus Čepkauskas), Dainius Liškevičius, Petras Mazūras ir Saulius Vaitiekūnas. Parodos kuratorė yra Barbara Crane. Išleistas parodos katalogas, kurį galima įsigyti parodos metu arba užsisakyti JAV-Baltijos fonde, tel. 202-393-3338.

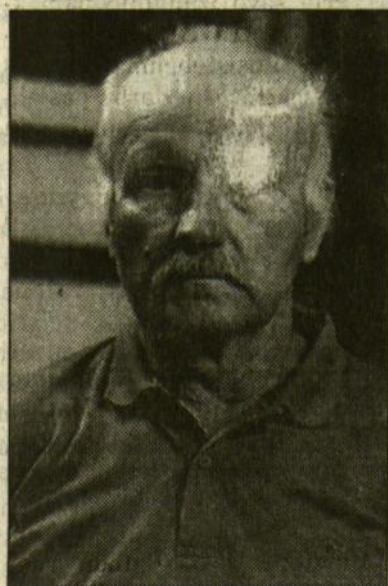
Pernai Lietuvos ambasadoje Washington, D.C., suruoštoje popietėje su svečiais iš Kalifornijos, poetu Bernardu Brazdžioniu. Iš kairės: poetas Alfonsas Nyka-Niliūnas, B. Brazdžionis, rašyt. Jurgis Jankus, poetas Kazys Bradūnas.

Juozas Mieliulis. „Atominės Kalėdos“. Aliejus.

„Erdvės kompozicija“ Lietuvių dailės muziejuje

Juozas Mieliulis.

Š.m. kovo 11 d., šeštadienį, 7:30 val. vak., Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte, atidaro-
ma Juozo Mieliulio kūrinių
paroda, pavadinta „Erdvės
kompozicija“. Paroda tęsis iki
balandžio 9 d.

Juozas Mieliulis gimęs 1919
m. kovo 26 d. Batakiuose,
Tauragės apskr. Mokėsi Tau-
ragės gimnazijoje ir mokytojų
seminarijoje. Nuo 1947 iki
1950 lankė dailės ir amatų
mokyklą bei vokiečių meno
akademiją Freiburge, Vokietij-
joje. 1953 m. baigė James Mil-
likin universitetą bakalauro
laipsniu, o 1957 m. — I.I.T.
Institute of Design magistro
laipsniu. Dėstė meną aukš-
tesniojoje mokykloje. Nuo
1970 iki 1974 m. keliavo po
Vakarų Europą, aplankė apie
100 miestų, kuriuose studija-
vo architektūrinius paminklus
ir meną muziejuose.

Kas tai yra erdvės kompozici-
ja? Pasak dailininko, jos pa-
grindas yra struktūrinis kū-
nas.

Placiausia prasmė struktu-

rinis kūnas būtų kūrinio visu-
ma, kuri yra pajėgi išlaikyti
detalių ir papuošalų naštą.
Tapyboje ar grafikoje struk-
tūrinis kūnas būtų paveikslų
formatas. Komponuojant jis
gali tapti erdve, bet jis visada
turi tapti forma ir būti pakan-
kamai stiprus, kad organizuo-
tų elementai jo nesugriautų.

Pagrindinės priemonės erd-
vės kompozicijoje yra įtampa
arba forma, tapusi atstumu
tarp pagrindinių pavidalų,
efektyvus kampų ir paveikslų
kraštų išnaudojimas. Iki šiol
tos priemonės paveiksle buvo
labai mažai arba visai nenau-
dojamos. Tiesa, (įtampa) ge-
rame paveiksle visada vaidina
svarbią rolę, bet čia kalbame
apie jos efektyvų panaudo-
jimą.

Erdvė ir įtampa nėra visai
naujas dalykas. Laikas nuo
laiko meno istorijoje užtin-
kame paveikslų, kuriuose
erdvė yra svarbus elementas.
Pvz., Perugino ir Ticianas la-
bai efektyviai naudojo erdvę.
Kai kurie Gauguin, Utrillo,
Henri Rousseau, Van Gogh ir
kt. darbai demonstruoja gerą
erdvės pajautimą, bet tai yra
atsitiktinumai.

Erdvė ir giluma nėra tas
pats dalykas. Giluma yra per-
spektyvinė tolumos iliuzija. Ja
domėjosi visi tradiciniai daili-
ninkai ir tą problemą jie gan
gerai išsprendė. Erdvės kom-
pozicija kreipia dėmesį į visas
tris dimensijas: aukštį, plotį ir
gilumą.

Erdvės kompozicija negali
būti nei tapyba, nei grafika,
nei kas nors kita. Erdvės kom-
pozicija yra kompozicija ir nie-
kas daugiau. Spalva yra svar-
bi formavimo priemonė, bet jai
negalima skirti daugiau ar

Vaikai piešia pasaulį

Baigiantis antrajam tūk-
santmečiui buvo suruoštas
tarptautinis piešinių konkur-
sas, kurio dalyviai — 8-12
metų vaikai. Konkurso tema:
„Mano pasaulis 2000 metais“.
Konkurse dalyvavo ir vaikai iš
Lietuvos.

Kiekvienoje šalyje vykstantį
vaikų piešinių konkursą glo-
boja valstybės prezidento arba
premjero žmona. Lietuvoje
konkurso reikalais rūpinosi
Alma Adamkienė, Lietuvos
Respublikos prezidento žmo-
na. Dalyvavo 1,690 vaikų iš
139 mokyklų. Jų piešiniai
buvo atsiųsti į Vilnių, per-
žiūrėti ir įvertinti diplomais.

Geriausiais įvertintas Myko-
lo Vasilūno linoraižinis, kaip
autentiškiausiai atspindintis
vaiko pasaulį. Mykolas yra de-
vynerių metų, mokosi Vil-
niaus J. Vienožinskio Dailės
mokykloje.

Atrinkti po vieną geriausi
darbai iš kiekvienos dalyvau-
jančios konkurso valstybės,
bus siunčiami į Washington,

D.C., kur š.m. birželio 30-
liepos 5 d. ruošiamas tarptauti-
nio vaikų piešinių konkurso
paroda. Kartu vyks ir semina-
rai apie vaikų kūrybą, susiti-
kimai ir kiti renginiai. Bus
kuriamas bendras vaikų
piešiny Vashingtono centre,
National Mall.

Lietuviukus, dalyvavusius
piešinių konkurse, ypač lai-
mėjusius, pasveikino presi-
dento žmona Alma Adamkie-
nė: „Nuširdžiai sveikinu jus,
vaikų piešinių konkurso lai-
mėtojus. Tikiu, kad nuo vai-
kystės ugdomas jautrumas
aplinkai jums taps žmogiš-
kumo pamoka.“

Širdingai linkiu jums ge-
riausios meninės kloties. Te-
gul jūsų talentingi kūriniai ir
šilti žodžiai suteiks dar daug
gražių akimirų Lietuvos ir
viso pasaulio žmonėms“.

Vaikų piešinių paroda buvo
atidaryta Lietuvių dailės cen-
tre, Lemonte vasario 5 d. ir tę-
sis iki kovo 5 d.

D.M.

Iš vaikų piešinių parodos Lietuvių dailės muziejuje Lemonte.
Nuotr. J. Tamulišius

Kodėl spalvinu savo fotografijas

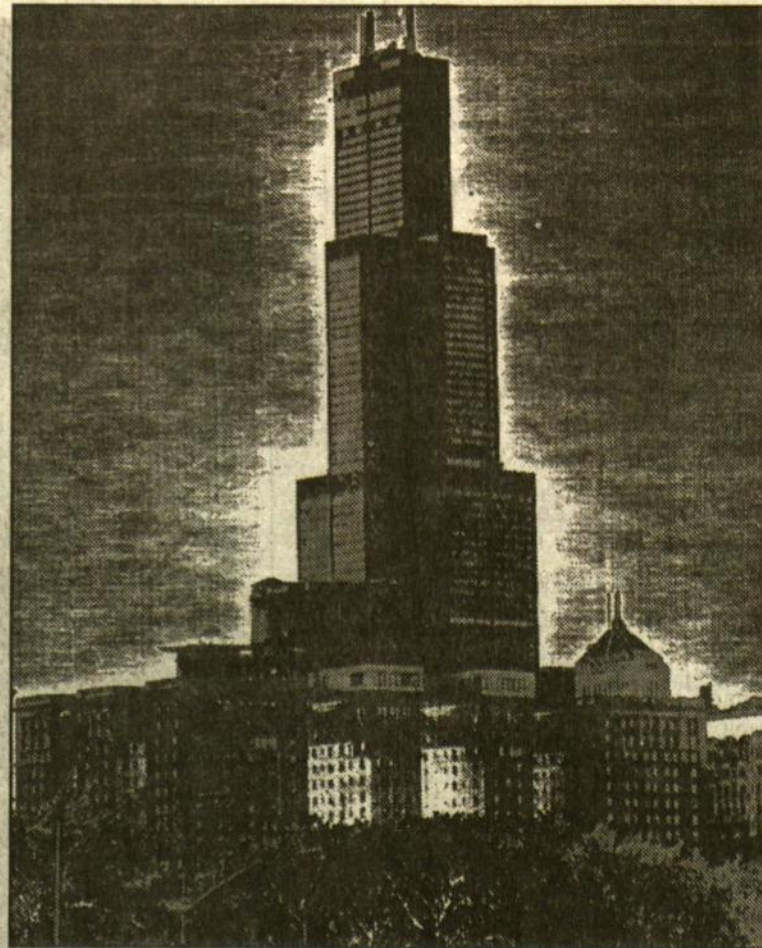
Atejušiemis į šios mano pa-
rados atidarymą tariau „ačiū“
už atsilankymą, bet tariau ir
„atsiprašau“ už tai, kad šiuose
darbuose galbūt peržengiau
nuo seno nusistovėjusios savo
fotomono periferijas, prie ku-
rių ne visi suspėjo priprasti.
Kai patys pastebėjote, šioje
parodoje pasikeitė įprastą
mano eksponatų formatas.
Anksčiau jis buvo gana dide-
lis, dabar tapo miniatūrinis.
Ankstesnėse mano parodose

mažiau dėmesio, kaip kitoms
formavimo priemonėms. Jos
yra naudojamos tik tiek, kiek
reikia — nei daugiau, nei
mažiau...
Visuomenė kviečiama apsi-
lankyti parodoje ir savo aki-
mis pamatyti, kaip dail. J.
Mieliulis tą erdvės kompozici-
jos klausimą sprendžia.

matėte paveikslus, pasižymi-
čius judų-baltų tonų sodru-
mu, dabar juose atsirado ir ki-
tos spalvos. Prieš tai darbai
buvo atlikti fotografine techni-
ka, dabar įvesta ir kompiute-
rinė. Tai nemažas pasikeitimų
krūvis, kurį pakelti ne kiek-
vienas įstengia. Ir štai tenka
man aiškintis.

Nesiaiškinsiu, o tik pasaky-
siu, kad meninė kūryba man
visada buvo ir dar vis yra tar-
si linksmas ir malonus žaidi-
mas. Žaidimas ir tiek. Ar jis
rimtas, ar nerimtas, to ir aš
pats nežinau. Žinau, kad ne-
siekiu krauti ant savo darbų
jokių, vos pakeliamų sąvokų
ar skausmų. Nors esu pasiekęs
tam tikrą brandos amžių ir
laikui bėgant pradėjau
dėlioti savo fotografijas į šio-
kis tokias serijas ar temas,
tačiau atskirų vaizdų pagrin-
das per tą laiką liko tas pats.
Jis paremtas kompozicijos,
išdėstymo ar formos primatu.
Jei iš forminių elementų
išnyra kokia koncepcija ar tu-
rinys, tai aš dėl to nepergyve-
nu. Taip dar net geriau: vienu
šviu nukaunu ne vieną, o du
zuikius. Bet pirmą visada
skiriu estetikai.

Ką visa tai reiškia prak-
tiškame kūrybos darbe? Svar-
biausia galbūt yra tai, kad
tokia darbo samprata teikia
savimylai progos pasimėgauti
vaizdiniu pasitenkinimu ir
džiaugsmu. Kartais šmesteli
įkyri mintis, kad aš ir purve
bei savartyne pamatau vis tą
patį grožį. Bet tas manęs ne-
jaudina. Laikausi nuostatos,
kad mano darbas kūrybinėse
sferose nėra rimtas užsiėmi-
mas, o tik, kaip minėjau —
žaidimas. Žaidžiau, kai buvau
jaunesnis, žaidžiu ir dabar. Ir
tai mane linksmina.

Iš Algimanto Kezio naujojo leidinio Chicago 2000.

Didelis kalbos stebuklas

Susirašinėju su keliais Lie-
tuvos aukštųjų mokyklų (uni-
versitetų, akademijų) dėstyto-
jais.

Neseniai iš vieno tokių pro-
fesorų gavau labai įdomią ži-
nią. Laiške rašoma taip:

„Ši (jau praėjusi) rudenį
daug pirmakursių studentų
jau nemoka rusų kalbos“.

Vadinasi, kad yra nukirpta
dar viena virvė, rišanti Lietu-
vą su Rusija: 1999/2000 moks-
lo metų pirmakursiai studen-
tai jau nebeskaitys rusiškų
knygų. Jie skaitys kuria kita
— Vakarų — kalba: angliškai,
vokiškai, prancūziškai ir pan.

Kai Lietuva vėl tapo laisva
ir nepriklausoma — 1990 m.
kovo 11 dieną — šie Lietuvos
aukštųjų mokyklų pirmakur-
siai būv. 8-9-10 metų. Jiems
jau nebuvo prievarta brukama
rusų kalba. Jie mokosi ang-
liškai, vokiškai, prancūziškai,
kai kur ir lotyniškai.

Ergo: už 4-5 metų labai re-
tas Lietuvos studentas mokės
rusiškai. Jie skaitys Vakarų
kalbomis.

Už keliolikos metų Lietuvai
vadovaus jau rusiškai nemoką
darbininkai ir tarnautojai. Ta-
da ir rusų kalbos įtaka lietu-
vių kalbai galutinai baigsis.
Deja, šnekamojoje kalboje gal
pasiliks vienas kitas bjaurus
rusiškas keiksma.

Paminėsimė dar ir tai: visi
Lietuvos pirmųjų trijų skyrių
mokiniai jau yra gimę laisvo-
je, nepriklausomoje Lietuvoje.

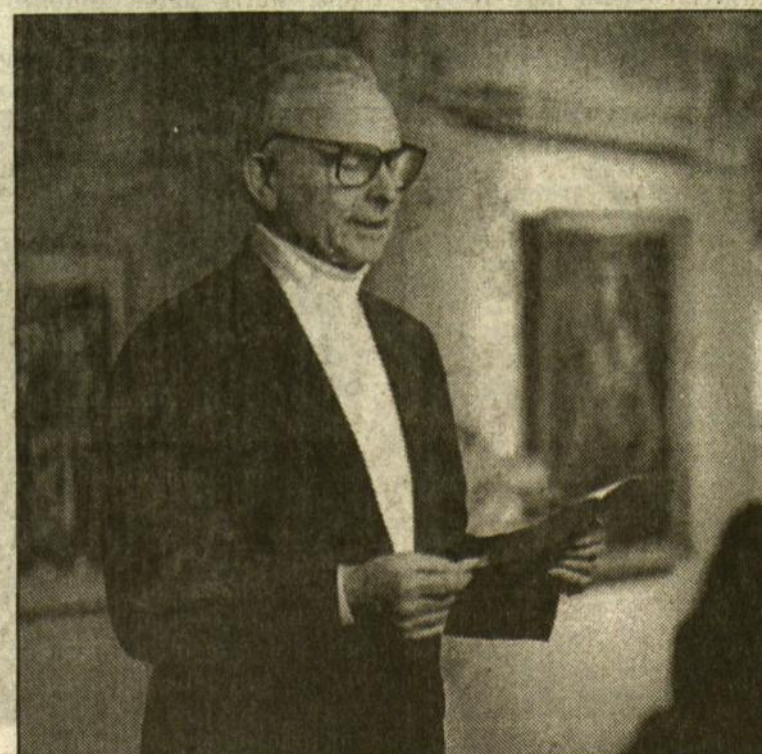
Taip yra visose Lietuvos
aukštesiose mokyklose. O jų
Lietuvoje šiuo metu yra ketu-
riolika:

1. Vilniaus universitetas (VU),
2. Vilniaus Gedimino Tech-
nikos universitetas (VGTU),
3. Vilniaus Pedagoginis uni-
versitetas (VPU),
4. Gen. Žemaičio Karo aka-

Todėl nepergyvenkite, kad
man užėjo noras keistis. Pa-
keičiau paveikslų formatus,
pakeičiau jų koloritą. Visa tai
atsitiko todėl, kad užėjo noras
pakeisti truputį kitaip. Dar
vis dirbu su fotoaparatu, bet
prie jo jau prijungiu ir kom-
piuterį. Dar vis fotografuoju
juoda-baltai, bet tą mono-
chromą nuskenuoju ir jį per-
leidžiu per kompiuterines pro-
gramas, kurios žaibo greičiu
ima ir viską savaip, net ir
spalvotai, pakeičia. Ima džiaug-
smas, apima laimė, kad gimė
kazkas nauja.

Apie rezultatus aš čia nekal-
bu. Žinau aš pats ir žino ne tik

kai kurie mano draugai, bet ir
vienas kitas specialistų, kad,
pakeitęs minėtas technikas,
nuklydau nuo tiesaus kelio.
Ar tai geriau, ar blogiau, dar
vis diskutuojama. O man nori-
si imti ir pasakyti: kas geriau
— ozka ar avis? Nei ozka ge-
resnė už avi, nei avis blogesnė
už ozką. Jos tik kitokios. To-
kie palyginimai manęs net ir
nejaudina, nes į savo darbus
žvelgiu taip, kaip į savuosius
darbelius žvelgtų beždžian-
tis vaikas. Šiandien žaidžiu
vieną žaidimą, rytoj žaisiu
kitą. Viename lošime laimiu,
kitame pralošiu, trečiame išei-
nu lygiomis.

Fotomepininkas Algimantas Kezys.

Nuotr. Jono Kuprio

demija (GŽKA),

5. Teisės akademija (TA),
6. Dailės akademija (DA),
7. Muzikos akademija (MA),
8. Kauno Technologijos uni-
versitetas (KTU),
9. Vytauto Didžiojo universi-
tetas (VDU),
10. Kauno Medicinos univer-
sitetas (KMU),
11. Lietuvos Žemės ūkio uni-
versitetas (LŽŪU),
12. Lietuvos Veterinarijos
universitetas (LVU),
13. Šiaulių universitetas
(ŠU),
14. Klaipėdos universitetas
(KU).

Pastaba. Lietuvoje veikia
keturios kunigų seminarijos:
Vilniuje, Kaune, Telšiuose ir
Marijampolėje (Vilkaviškio
ks.). Kiek man teko girdėti,
Vilniaus kunigų seminarija
turi (privacios) aukštosios mo-
kyklos teises.

— Antanas Klimas

A. KAMINSKAS DIRIGUOS OPERETĘ

DePaul Opera Theatre (60
East Balbo Drive, Chicago; tel.
312-922-1999) š.m. kovo 10,
11 ir 12 d. stato Franz Lehar
operetę (anglų kalba) „Link-
moji našlė“. Operetę diriguos
muz. Robertas Arūnas Ka-
minskas, režisierius — Harry
Silverstein. Pradžią: penkta-
dienį ir šeštadienį 7:30 val.
vak., sekmadienį — 2 val: po-
piet.

Muz. Arūnas Kaminskas.

Žvelgdamas į savo darbų po-
kytį, dažnai pagalvoju apie
analogus. Jų yra nemažai ir
lietuvių dailininkų tarpe. Pats
ryškiausias mano atmintyje
išliko grafikas Viktoras Petra-
vicius. Jis pradėjo savo meni-
nę karjerą monochromatinės
grafikos darbe, pasižymėju-
siais pociomis sodriausiomis ir
gryniausiomis juoda baltomis
dėmėmis bei brūkšniais. Pa-
siekęs zenitą, Petravicius vie-
noje savo parodoje nustebino
mus, nežinia iš kur atsiradu-
siais ryškių spalvų drobė-
mis. Tai buvo jo pirmieji
žingsniai spalvų labirintuose,
už kuriuos gavo nuo kritikų
barti. Bet pabarimo jis ne-
pabūgo, šviežiai praminto ta-
ko neapleido. Dirbo toliau su
spalvomis ir netrukus pasiekė
nuostabių aukštumų juoda-
baltuose ir spalvuotuose hibri-
diniuose grafikos darbuose.
Tas pats nutiko Pranui Gai-
liui, Vytautui Ignui ir dar kė-
liems mūsų dailininkams.

Dažnai pagalvoju apie šiuos
pirmtakus, tačiau ne jų pavyz-
dys nulėmė kaitą mano foto-
meno diapozone. Aš (o grei-
čiausiai ir jie) keitėme savo
veidą, nenusižiūrėdami, ką
daro kiti, o dėl to, kad to pa-
reikalavo mūsų pačių dvasinė
santvarka.

Algimantas Kezys

Paroda atidaryta vasario 5 d. Lie-
tuvų dailės muziejuje, Lemonte;
vyks iki kovo 5 d. Čia spausdin-
amas A. Kezio žodis, pasakytas pa-
dos „Chicago 2000“ atidaryme.

Juozas Mieliulis. „Prakiurės ežeras“.

